

21. Αρχείο
Οικονομική Πολιτική

ΓΝΩΜΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

«ΑΚΡΙΒΕΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ»

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος ανέλαβε την έκδοση Γνώμης Πρωτοβουλίας με τίτλο « Ακρίβεια – Κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις», με βάση το άρθρο 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο «η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής».

Μετά από απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ο.Κ.Ε., ορίστηκε η Επιτροπή Εργασίας, αποτελούμενη από τους κ.κ. **Χαράλαμπο Κεφάλα, Αντώνη Τορτοπίδη, Ελευθέριο Αυγητίδη, Κωνσταντίνο Παπαντωνίου, Νικόλαο Λιόλιο και Χρήστο Σπίρτζη**. Πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο κ. **Νικόλαος Λιόλιος**. Στην Επιτροπή συμμετείχαν επίσης ως εμπειρογνώμονες οι κ.κ. **Βασίλης Πατσουράτης, Θανάσης Ζεκεντές και Φίλιππος Σαχινίδης**. Τον επιστημονικό συντονισμό του έργου της Επιτροπής είχαν η κα **Μαρία Ιωαννίδου** και η κα **Αφροδίτη Μακρυγιάννη**, επιστημονικοί συνεργάτες της Ο.Κ.Ε.

Η Ομάδα Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε πέντε (5) συνεδριάσεις. Η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση της 21 Φεβρουαρίου 2006. Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητές ήταν οι κ.κ. **Ν. Λιόλιος και Κ. Παπαντωνίου**, αφού ολοκλήρωσε την συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της 1^{ης} **Μαρτίου 2006**, διατύπωσε την υπ' αριθμ. **151** Γνώμη της.

1. Εισαγωγή

Η ακρίβεια ορίζεται ως η μείωση της αγοραστικής δύναμης και προκύπτει από την άνιση εξέλιξη που σημειώνεται στο γενικό επίπεδο των τιμών και στο διαθέσιμο εισόδημα. Παρά τη γενική παραδοχή ύπαρξης ακρίβειας στην αγορά προϊόντων και υπηρεσιών, το ακριβές μέγεθος της δεν προσδιορίζεται από έναν δείκτη που να είναι κοινά αποδεκτός.

Παράλληλα η ακρίβεια δεν επηρεάζει στον ίδιο βαθμό όλους τους καταναλωτές, καθώς το καταναλωτικό πρότυπο ποικίλλει μεταξύ των διαφόρων ομάδων πληθυσμού. Το διαθέσιμο εισόδημα είναι από τους βασικότερους παράγοντες που καθορίζουν το καταναλωτικό πρότυπο των νοικοκυριών. Όπως είναι φυσικό τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα καταναλώνουν κυρίως προϊόντα και υπηρεσίες πρώτης ανάγκης των οποίων η ζήτηση είναι ανελαστική και επομένως δύσκολα μπορούν να μεταβάλλουν το επίπεδο της κατανάλωσης τους σε περιπτώσεις αύξησης των τιμών.

Σε αντίθεση, σε μικρότερο βαθμό επηρεάζουν οι αυξήσεις των τιμών τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα. Πρώτο διότι ένα μεγάλο μέρος του εισοδήματός τους κατευθύνεται σε προϊόντα και υπηρεσίες «πολυτελείας» και ειδικότερα σε προϊόντα και υπηρεσίες με υψηλή ελαστικότητα ζήτησης των οποίων οι τιμές αυξάνουν με διαφορετικό ρυθμό (συνήθως χαμηλότερο). Δεύτερον διότι τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα αποταμιεύουν μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους και κατά συνέπεια, σε μια αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, έχουν τη δυνατότητα να διατηρήσουν το ίδιο «καλάθι» προϊόντων μειώνοντας την αποταμίευση τους κάτι που δεν είναι δυνατό για τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά.

Η ακρίβεια επομένως, πλήττει άμεσα και σε μεγαλύτερο βαθμό τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά και τα νοικοκυριά σταθερού εισοδήματος (μισθωτοί, συνταξιούχοι των οποίων το εισόδημα αναπροσαρμόζεται με αργότερους ρυθμούς) και οδηγεί σε αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Το γεγονός αυτό καθιστά την ακρίβεια ανασταλτικό παράγοντα όχι μόνο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας αλλά και της κοινωνικής συνοχής καθώς η αναδιανεμητική της επίδραση αυξάνει τους δείκτες οικονομικής ανισότητας και φτώχειας.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Ο.Κ.Ε αποφάσισε να προβεί στην έκδοση της παρούσας Γνώμης Πρωτοβουλίας όπου διερευνώνται οι εξελίξεις που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια στο επίπεδο των τιμών στην εσωτερική αγορά αγαθών και υπηρεσιών και αναλύονται διεξοδικά οι παράγοντες οι οποίοι επηρέασαν το επίπεδο της ακρίβειας στη χώρα. Τέλος, παρουσιάζονται συγκεκριμένες προτάσεις των κοινωνικών εταίρων οι οποίες αν δεν μειώσουν τουλάχιστον θα συγκρατήσουν τις αυξήσεις των τιμών μακριά από φαινόμενα κερδοσκοπίας.

2. Η έννοια της ακρίβειας και οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της

2.1. Εννοιολογική προσέγγιση

Εννοιολογικά η ακρίβεια ορίζεται ως η μεγαλύτερη αύξηση των τιμών σε σχέση με την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος, κατάσταση η οποία περιορίζει τις αγοραστικές δυνατότητες των καταναλωτών και οδηγεί σε αναγκαστική περικοπή των αγαθών και υπηρεσιών που τα νοικοκυριά καταναλώνουν, επιδεινώνοντας το βιοτικό τους επίπεδο.

Συνθήκες ακρίβειας δημιουργούνται από παράγοντες όπως: α) η αύξηση του κόστους των προϊόντων, β) οι στρεβλώσεις στη λειτουργία των αγορών, γ) η υπέρμετρη αύξηση της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών, δ) η περιορισμένη προσφορά λόγω εκτάκτων συνθηκών καθώς και ε) η αύξηση του κόστους χρήματος.

2.2. Κοινωνικοοικονομικές Επιπτώσεις

Υψηλό επίπεδο ακρίβειας στην αγορά και υψηλός και παρατεταμένος πληθωρισμός διαβρώνουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, την αγοραστική δύναμη των εισοδημάτων και οδηγούν σε διεύρυνση των οικονομικών ανισοτήτων. Ειδικότερα:

ι) Επιπτώσεις της ακρίβειας στην ανάπτυξη

Σήμερα είναι γενικά αποδεκτό ότι ο χαμηλός και σταθερός πληθωρισμός αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξη διατηρήσιμης ανάπτυξης με υψηλό επίπεδο απασχόλησης ενώ παράλληλα προστατεύει την οικονομία από τις διακυμάνσεις¹.

Αντίθετα, σε ένα περιβάλλον όπου το επίπεδο τιμών μεταβάλλεται συνεχώς δημιουργούνται προβλήματα στην ομαλή λειτουργία της αγοράς. Το αποτέλεσμα είναι οι οικονομικές μονάδες να υποχρεώνονται να λαμβάνουν αποφάσεις σε καθεστώς αυξημένης αβεβαιότητας. Οι πραγματικοί πόροι χρησιμοποιούνται για την κάλυψη κινδύνων που προέρχονται από τον πληθωρισμό και όχι για παραγωγικούς σκοπούς. Επιπρόσθετα η αβεβαιότητα για τις μελλοντικές αποδόσεις λειτουργεί αποτρεπτικά στην πραγματοποίηση επενδύσεων με τις γνωστές αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα μιας οικονομίας και στην απασχόληση.

¹ Daltung, S., (2001), The relationship between price stability and financial stability, Sveriges Riksbank Economic Review, Vol. 4. pp. 5-28.

Gillman M., Kejak M., (2005), Contrasting Models of the effect of inflation on Growth, Journal of Economic Surveys vol. 19, No 1. Blackwell Publishing Ltd. pp. 114-136.

Με τη σταθερότητα των τιμών, εκτός των άλλων, ελαχιστοποιείται το ασφάλιστρο κινδύνου έναντι του πληθωρισμού το οποίο ενσωματώνεται στα μακροπρόθεσμα επιτόκια. Έτσι, τα επιτόκια αυτά μειώνονται με αποτέλεσμα την αύξηση των επενδύσεων, την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Επιπρόσθετα, η σταθερότητα των τιμών εξαλείφει και το πραγματικό κόστος που προκύπτει όταν ο πληθωρισμός επιδεινώνει τις στρεβλώσεις που προκαλεί το φορολογικό σύστημα στην οικονομία. Όταν για παράδειγμα δεν γίνεται τιμαριθμική προσαρμογή των ορίων των ονομαστικών εισοδημάτων τα οποία εμπίπτουν στις διαφορετικές κατηγορίες των φορολογικών συντελεστών τότε η ονομαστική αύξηση των εισοδημάτων οδηγεί σε μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση των εργαζομένων και επομένως σε μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος².

ii) Επιπτώσεις της ακρίβειας στην κοινωνική συνοχή

Η συνεχής ανοδική πορεία των τιμών μπορεί να απειλήσει την κοινωνική συνοχή στον βαθμό που οδηγεί σε αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων.

Μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδας³ δείχνει ότι οι χαμηλότερες εισοδηματικά πληθυσμιακές ομάδες αντιμετωπίζουν ένα μέσο ετήσιο πληθωρισμό σημαντικά υψηλότερο από τον επίσημο γενικό πληθωρισμό. Ο υψηλότερος πληθωρισμός που αντιμετωπίζουν οι ασθενέστερες οικονομικά ομάδες μπορεί να ερμηνευτεί από τη διαφορετική διάρθρωση της καταναλωτικής τους δαπάνης. Για τους οικονομικά ασθενέστερους οι τιμές αυξάνονται σε ετήσια βάση κατά μισή περίπου εκατοστιαία μονάδα περισσότερο από ότι για το σύνολο του πληθυσμού. Αν η σύγκριση γίνει με βάση τον πληθωρισμό που αντιμετωπίζει κάθε εισοδηματική ομάδα χωριστά τότε η διαφορά είναι ακόμη μεγαλύτερη. Για παράδειγμα η διαφορά του μέσου ετήσιου πληθωρισμού ανάμεσα στο κατώτερα και ανώτερα εισοδήματα έφτασε τις 0,87 εκατοστιαίες μονάδες το 2000. Η αναδιανεμητική επίδραση της ακρίβειας φαίνεται ότι μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση του ποσοστού των φτωχών και να διευρύνει τους δείκτες της ανισότητας και φτώχειας.

² Erisa A., Ventura G., (2002), On inflation as a regressive consumption tax, Journal of Monetary Economics N0 49, p.p. 761-795.

³ Ζωγραφάκης, Σ., και Μητράκος Θ. (2005), Η αναδιανεμητική πολιτική του πληθωρισμού στην Ελλάδα, Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 24, σελ. 49-90.

Στη ίδια μελέτη επισημαίνεται ότι ο πληθωρισμός που αντιμετωπίζουν άλλες μεγάλες πληθυσμιακές ομάδες όπως οι μισθωτοί, οι εργαζόμενοι στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα δεν διαφέρει σημαντικά από τον επίσημο πληθωρισμό, όπως επίσης και ότι δεν υπάρχει διαφορά πληθωρισμού για τα νοικοκυριά ανάλογα με τον τόπο κατοικίας τους (αγροτικά, ημιαστικά ή αστικά νοικοκυριά).

3. Προσέγγιση του επιπέδου ακρίβειας στην Ελλάδα

3.1. Μέθοδοι Υπολογισμού της Ακρίβειας

Το επίπεδο της ακρίβειας στην αγορά προσδιορίζεται από τις εξελίξεις στον Δ.Τ.Κ.⁴ ο οποίος αποτυπώνει τις μεταβολές του επιπέδου τιμών και από την εξέλιξη στο επίπεδο του διαθέσιμου εισοδήματος (όσο υψηλότερος ο λόγος, τόσο μεγαλύτερη είναι η ακρίβεια των προϊόντων και των υπηρεσιών)

Σε πολλές περιπτώσεις παρουσιάζονται πρόσκαιρες ακραίες μεταβολές στο δείκτη τιμών καταναλωτή μη αντιπροσωπευτικές της γενικής τάσης των τιμών, καθώς αυτός επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από περιοδικούς παράγοντες. Επίσης στο δείκτη τιμών καταναλωτή δεν απεικονίζεται η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων που σημειώνεται διαχρονικά ούτε η μεταστροφή των καταναλωτικών προτιμήσεων καθώς η αναπροσαρμογή των προϊόντων και υπηρεσιών που περιλαμβάνει ο δείκτης γίνεται κατά μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Τα προαναφερόμενα μειονεκτήματα του Δ.Τ.Κ οδήγησαν στη χρήση και εναλλακτικών δεικτών για τον προσδιορισμό του πληθωρισμού, γνωστών ως δεικτών τάσης του πληθωρισμού⁵ (δομικός πληθωρισμός, Δ.Τ.Κ χωρίς τις ακραίες μεταβολές, σταθμισμένη διάμεσος, περικομμένος μέσος)⁶. Επειδή όμως οι απόψεις ως προς τη

⁴ Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή στην Ελλάδα περιλαμβάνει περίπου 3000 προϊόντα και υπηρεσίες, η τιμή των οποίων μετράται κάθε μήνα σε συγκεκριμένες αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές της χώρας και τα οποία ταξινομούνται σε 12 κύριες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι ακόλουθες: Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά, Αλκοολούχα ποτά και καπνός, Ένδυση και υπόδηση, Στέγαση, Διαρκή αγαθά – Είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες, Υγεία, Μεταφορές, Επικοινωνίες, Αναψυχή – Πολιτιστικές δραστηριότητες, Εκπαίδευση, Ξενοδοχεία – Καφέ – Εστιατόρια, Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες. Διευκρινίζεται ότι στο Δ.Τ.Κ. συμπεριλαμβάνονται τα προϊόντα και υπηρεσίες με διαφορετικές σταθμίσεις βαρύτητας ανάλογα με τις δαπάνες των νοικοκυριών, όπως αυτές προσδιορίζονται από τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών (Ε.Ο.Π.).

⁵ Lebow D., Rudd J. , (2003), Measurement Error in the Consumer Price Index: Where do we Stand?, Journal of Economic Literature, Vol XLI, p.p. 159-201.

⁶ Εναλλακτικοί τρόποι μέτρησης του πληθωρισμού είναι: α) Δομικός Πληθωρισμός ή «πυρήνας» του πληθωρισμού, ο οποίος δεν περιλαμβάνει τα νωπά οπωροκηπευτικά και τα καύσιμα, β) Ο Δ.Τ.Κ. χωρίς τις ακραίες μεταβολές, ο οποίος βασίζεται αποκλειστικά στη συμμετρικότητα της κατανομής των μεταβολών των τιμών όλων των αγαθών και υπηρεσιών που εμπεριέχονται στο Δ.Τ.Κ., γ) Η Σταθμισμένη Διάμεσος, για τον υπολογισμό της οποίας εφαρμόζεται ο τύπος της διαμέσου της κατανομής των δεδομένων, αφού πρώτα ληφθούν υπόψη και οι σταθμίσεις της κατανομής. Οι τιμές ταξινομούνται κατά αύξουσα τάξη μεγέθους και η σταθμισμένη διάμεσος είναι η μεταβολή όπου οι σταθμίσεις φθάνουν σωρευτικά το 50% και δ) Ο Περικομμένος Μέσος, για τον υπολογισμό του οποίου αφαιρούνται οι υψηλότερες και οι χαμηλότερες μεταβολές στις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών (π.χ. για τον Περικομμένο Μέσο του 5% αποκόπτεται το 5% των παρατηρήσεων από την αριστερή πλευρά της κατανομής και το 5% των παρατηρήσεων από τη δεξιά).

καταλληλότητα τους δίστανται, προτείνεται ως καλύτερη προσέγγιση η παράλληλη παρακολούθησή τους.

Τέλος, για να είναι δυνατές οι συγκρίσεις του επιπέδου τιμών μεταξύ των χωρών της Ε.Ε η Eurostat έχει αναπτύξει τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή (Ε.Δ.Τ.Κ.), ο οποίος βασίζεται σε ενιαίο «καλάθι» αγαθών και υπηρεσιών με τις ίδιες σταθμίσεις για όλες τις χώρες-μέλη της Ένωσης⁷. Συγκρίνοντας τις τιμές του Δ.Τ.Κ⁸ της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας και του Ε.Δ.Τ.Κ οι διαφοροποιήσεις κυμαίνονται από -0.3% το 2001 και το 2002 έως και 0.5% το 1999.⁹

3.2. Διαχρονικές εξελίξεις στις τιμές στο διαθέσιμο εισόδημα και στο επίπεδο ακρίβειας στην Ελλάδα

Εξετάζοντας τόσο το Δ.Τ.Κ όσο και τον Ε.Δ.Τ.Κ διαπιστώνεται ότι οι εξελίξεις στις τιμές κατά τη διάρκεια της τελευταίας πενταετίας (1999-2004) είναι ανοδικές. Σημείο καμπής και ειδικότερα χρονικό σημείο συγκράτησης του ρυθμού αύξησης των τιμών, όπως διακρίνεται και στο διάγραμμα που ακολουθεί, είναι το 2002, καθώς στη συνέχεια το ποσοστό της ετήσιας αύξησης των τιμών διατηρείται σε συγκριτικά χαμηλότερα επίπεδα και ο ρυθμός αύξησης των δεικτών ακολουθεί καθοδική πορεία. Σημαντική αύξηση της τάξης του 0.8% παρουσιάζει ο Ε.Δ.Τ.Κ μεταξύ των ετών 2000 και 2001 δηλαδή το διάστημα που υιοθετήθηκε από τις ευρωπαϊκές οικονομίες το ευρώ ως ενιαίο νόμισμα. Η αύξηση αυτή καταγράφεται από τον Δ.Τ.Κ τον αμέσως προηγούμενο χρόνο (1999-2000).

⁷ Ο Ε.Δ.Τ.Κ. έχει το μειονέκτημα ότι ενδέχεται να υποεκτιμά ή να υπερεκτιμά τη στάθμιση ορισμένων προϊόντων ή υπηρεσιών ανά χώρα και το πλεονέκτημα ότι είναι απόλυτα συγκρίσιμος για όλες τις χώρες.

⁸ Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή που καταρτίζει η Ε.Σ.Υ.Ε. βασίζεται στην Ε.Ο.Π. της περιόδου 1998-99. Τη περίοδο αυτή ολοκληρώθηκε η νέα Ε.Ο.Π., σε δείγμα 6.800 νοικοκυριών, σε επιλεγμένες αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές της χώρας, και αναμένεται αναδιάρθρωση του Δ.Τ.Κ. προκειμένου να είναι αντιπροσωπευτικός του σημερινού καταναλωτικού προτύπου των ελληνικών νοικοκυριών.

⁹ Βλ. πίνακα α στο Παράρτημα

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε, Eurostat

Η Ελλάδα εμφανίζει υψηλότερο πληθωρισμό συγκριτικά με τον μέσο όρο της Ε.Ε-12¹⁰, δηλαδή οι ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές του Ε.Δ.Τ.Κ στην Ελλάδα (πιν1) είναι υψηλότερες από τις αντίστοιχες του μέσου όρου της ευρωζώνης.

Πίνακας 1: Σύγκριση Ε.Δ.Τ.Κ. σε Ελλάδα και Ευρωζώνη το 2003 και το 2004

	Ευρωζώνη		Ελλάδα	
	2003	2004	2003	2004
Γενικός Δείκτης	2,1%	2,1%	3,4%	3,0%
Αγαθά	1,8%	1,8%	3,0%	2,5%
Είδη διατροφής	2,8%	2,3%	4,8%	1,6%
Επεξεργασμένα	3,3%	3,4%	3,6%	4,8%
Μη επεξεργασμένα	2,2%	0,7%	6,4%	-2,9%
Βιομηχανικά αγαθά	1,2%	1,6%	1,9%	3,1%
Βιομηχανικά εκτός ενέργειας	0,8%	0,8%	1,6%	2,3%
Ενέργεια	3,0%	4,5%	3,7%	6,4%
Υπηρεσίες	2,5%	2,6%	4,1%	3,8%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2005

Επίσης από τα προαναφερόμενα στοιχεία διαπιστώνεται ότι η αύξηση των τιμών στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερη για όλες τις επιμέρους κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών. Υψηλότερες συγκριτικά αυξήσεις διαπιστώνονται στα είδη διατροφής και ειδικότερα στα μη επεξεργασμένα (γεωργικά προϊόντα) όπως επίσης και στις υπηρεσίες, γεγονός που αποδεικνύει την ύπαρξη πληθωριστικών πιέσεων που δεν μπορούν να αποδοθούν σε αύξηση του κόστους στους συγκεκριμένους κλάδους. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγούμαστε εξετάζοντας κατά την ίδια χρονική περίοδο τις ετήσιες μεταβολές του δείκτη τιμών χονδρικής οι οποίες ήταν χαμηλότερες από τις αντίστοιχες μεταβολές

¹⁰ βλ. επίσης αναλυτικά στοιχεία για κάθε μία χώρα στον πίνακα β του Παραρτήματος.

του Δ.Τ.Κ. Καθ' όλο το προαναφερόμενο διάστημα ο δείκτης τιμών χονδρικής ήταν χαμηλότερος από 0.5 έως 1.5 εκατοστιαίες μονάδες από τον Δ.Τ.Κ¹¹.

Οι σημαντικές αυξήσεις του ΑΕΠ τα τελευταία χρόνια οφείλονται κυρίως στις επενδυτικές δαπάνες για συγχρηματοδοτούμενα έργα υποδομής και στις δαπάνες της Ολυμπιακής προετοιμασίας. Οι ετήσιες αυξήσεις της τάξης του 4% περίπου (με εξαίρεση το 2002) δεν ακολουθούνται από ίση αύξηση των πραγματικών αποδοχών (ονομαστικές αποδοχές μείον πληθωρισμός) (πιν.2). **Η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των μισθωτών υπολείπεται του ρυθμού ανάπτυξης της χώρας.** Στην πενταετία 2000-2004 το ΑΕΠ αυξήθηκε σωρευτικά κατά 23,4%.

Πίνακας 2: Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές αποδοχών σε σχέση με το Α.Ε.Π.

	2000	2001	2002	2003	2004
Ονομαστικές μέσες ακαθ. αποδοχές	6,1%	4,8%	6,6%	5,3%	7,3%
Πραγματικές μέσες ακαθ. αποδοχές	2,8%	1,4%	2,9%	1,7%	4,3%
Ονομαστικές μέσες καθ. αποδοχές	8,1%	3,5%	6,3%	6,0%	5,4%
Πραγματικές μέσες καθ. αποδοχές	4,7%	0,1%	2,6%	2,4%	2,4%
Α.Ε.Π.	4,5%	4,3%	3,8%	4,7%	4,2%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2005

Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρά τις θετικές εξελίξεις που σημειώθηκαν αναφορικά με το ΑΕΠ τα στοιχεία δεικνύουν ότι **το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, παρά τη σχετική βελτίωση στην περίοδο 1995-2004, εξακολουθεί να υπολείπεται σημαντικά των λοιπών χωρών-μελών της Ε.Ε (πιν 3). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι σημαντικό ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού έχει εξαιρετικά χαμηλό εισόδημα.** Συγκεκριμένα και στη βάση των επίσημων στοιχείων της Eurostat, το 22% του ελληνικού πληθυσμού βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας (εισόδημα μικρότερο από το 60% του εθνικού μέσου όρου-στοιχεία 2004). Εννοείται ότι όσο πιο πλούσια είναι μία χώρα (και συνεπώς όσο υψηλότερα τα πραγματικά της εισοδήματα) τόσο πιο ψηλό είναι το όριο της φτώχειας σε αυτήν. Όπως αναφέρει στην Γνωμοδότηση της¹² η ΟΚΕ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων «...ένα νοικοκυριό στο Λουξεμβούργο για παράδειγμα αγγίζει το όριο

¹¹ Ο Δείκτης τιμών χονδρικής διαμορφώθηκε σε 2,3% το 2001 (1,1% χαμηλότερα από το Δ.Τ.Κ), το 2002 διαμορφώθηκε σε 3,6% (1,2% χαμηλότερα από το Δ.Τ.Κ), το 2003 διαμορφώθηκε σε 2,1% (1,4% χαμηλότερα από το Δ.Τ.Κ), ενώ το 2004 διαμορφώθηκε σε 2,4% (0,5% χαμηλότερα από το Δ.Τ.Κ).

¹² «Το κόστος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ευρώπη» ΚΟΙΝ/322/1.7.98

της φτώχειας στη χώρα του έχοντας αγοραστική δύναμη υπερτριπλάσια από ότι ένα νοικοκυριό που αγγίζει το όριο της φτώχειας στην Ελλάδα ή στην Πορτογαλία»¹³

Πίνακας 3: Εξέλιξη του κατά κεφαλή Α.Ε.Π. στις χώρες-μέλη της Ευρωζώνης (Ε.Ε. 25 =100) τη περίοδο 1995-2004

Έτος	Ευρω-ζώνη	Λουξ	Ιρλ	Αυστ	Ολλ	Βελγ	Φιλ	Γαλ	Γερμ	Ιταλ	Ισπ	Ελλ	Πορτ
1995	112	179	99	129	120	120	106	115	119	115	88	72	73
1996	111	178	103	130	120	118	106	114	118	115	88	72	73
1997	110	185	113	127	121	118	111	115	116	113	88	72	74
1998	110	193	117	125	121	116	114	115	114	114	89	72	75
1999	110	208	122	127	121	116	112	114	113	112	92	72	77
2000	110	219	127	128	122	117	114	114	112	111	92	73	77
2001	108	213	130	124	124	117	114	115	110	111	92	74	77
2002	107	213	133	122	122	117	114	113	109	109	95	78	77
2003	107	215	133	122	121	118	114	111	108	107	98	81	75
2004	106	217	134	121	120	118	115	111	107	105	98	83	73

Πηγή: Eurostat

Οι προαναφερόμενοι ρυθμοί ανάπτυξης που σημειώθηκαν στην ελληνική οικονομία και οι οποίοι αιτιολογούνται σε μεγάλο βαθμό από τις εισροές των κοινοτικών πόρων και την δημοσιονομική πολιτική των τελευταίων χρόνων¹⁴ είναι μιας τάξης μεγέθους ικανής να επιταχύνει τους ρυθμούς αύξησης της ζήτησης με τις αναμενόμενες ανοδικές επιπτώσεις και στο επίπεδο των τιμών. Η ζήτηση για κατανάλωση των ελληνικών νοικοκυριών αυξήθηκε ενώ μεταβλήθηκε και το καταναλωτικό τους πρότυπο. Συγκρίνοντας τα διαθέσιμα στοιχεία των Ε.Ο.Π. της περιόδου 2004/05 και της περιόδου 1998/99 (πιν. 4), παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση της κατανάλωσης των ελληνικών νοικοκυριών και συγκεκριμένα μείωση του ποσοστού των δαπανών για είδη πρώτης ανάγκης (π.χ. διατροφή και στέγαση) και αύξηση των δαπανών για υπηρεσίες (π.χ. επικοινωνία, υγεία, εκπαίδευση). Τα ελληνικά νοικοκυριά προσανατολίστηκαν σε αγαθά και υπηρεσίες τα οποία μέχρι πρότινος ήταν περιορισμένα σε ένα μικρό τμήμα του πληθυσμού (κινητά τηλέφωνα, αυτοκίνητα, ιδιόκτητη κατοικία, ιδιωτική εκπαίδευση και ασφάλιση).

¹³ « Η Φτώχεια στην Ελλάδα» Γνώμη της ΟΚΕ Νο 41/Ιούλιος 2000, σελ. 11.

¹⁴ Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, (2004) το κυκλικά διορθωμένο πρωτογενές πλεόνασμα, το οποίο είναι ο καλύτερος δείκτης της δημοσιονομικής προσπάθειας, μειώθηκε κατά 1,2% του ΑΕΠ το 2003 και εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά 1,5% του ΑΕΠ το 2004. Έτσι, εκτιμάται ότι το κυκλικά διορθωμένο πρωτογενές πλεόνασμα της γενικής κυβέρνησης, το οποίο ανέρχονταν σε 4% του ΑΕΠ το 2000 το 2004 μετατράπηκε σε πρωτογενές έλλειμμα. Τράπεζα της Ελλάδος, Ενδιάμεση Έκθεση για τη Νομισματική Πολιτική, Οκτώβριος.

Πίνακας 4: Δαπάνες των νοικοκυριών

Κατηγορία	Ε.Ο.Π.2004/05		Ε.Ο.Π 1998/99	
	Αξία δαπανών σε τρέχουσες	Ποσοστό	Αξία δαπανών σε τρέχουσες	Ποσοστό
Είδη διατροφής	306,44	17,10	240,65	17,40
Οινοπνευματώδη ποτά και καπνός	71,52	3,99	50,59	3,66
Είδη ένδυσης και υπόδησης	150,15	8,38	128,94	9,32
Στέγαση, ύδρευση, καύσιμα και φωτισμός	191,6	10,69	139,78	10,10
Διαρκή αγαθά	134,49	7,5	112,47	8,13
Υγεία	128,17	7,15	94,30	6,82
Μεταφορές	225,83	12,6	168,40	12,17
Επικοινωνίες	80,95	4,52	48,87	3,53
Αναψυχή και πολιτισμός	91,11	5,03	68,01	4,92
Εκπαίδευση	51,34	2,86	36,68	2,80
Ξενοδοχεία, εστιατόρια και καφενεία	172,24	9,61	129,40	9,36
Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες	189,42	10,57	163,20	11,80
Σύνολο	1792,28	100,00	1383,24	100,00

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Οι ταχείς ρυθμοί αύξησης της ζήτησης και η αναδιάρθρωση του καταναλωτικού προτύπου σε μεγάλο βαθμό τροφοδοτήθηκαν και από την επέκταση της δανειακής πίστης στα ελληνικά νοικοκυριά. Η συνολική δανειοδότηση των ελληνικών νοικοκυριών κατά την τελευταία πενταετία (2000-2004) σχεδόν τριπλασιάστηκε (αύξηση κατά 245%)¹⁵. Τα επιμέρους στοιχεία δεικνύουν ότι τον Αύγουστο του 2004 η συνολική δανειοδότηση ανήλθε σε 58,5 δις ευρώ έναντι 16,9 δις. ευρώ το 2000. Το 64,5% των δανείων αυτών αφορά στεγαστικά δάνεια, το 32,7% αφορά καταναλωτικά και το 2,6% λοιπά δάνεια.

Συμπερασματικά και στη βάση όσων παρουσιάσθηκαν αναλυτικά προηγούμενα διαπιστώνεται ότι η ελληνική οικονομία χαρακτηρίζεται τα τελευταία χρόνια από σημαντική δημοσιονομική επέκταση, σημαντικές εισροές/μεταβιβάσεις από την Ε.Ε., και ταχεία αύξηση του Α.Ε.Π., φαινόμενα τα οποία διατήρησαν σχετικά υψηλό τον πληθωρισμό σε αγαθά και κυρίως σε υπηρεσίες. Παρά το γεγονός ότι τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία δεν παρέχουν επαρκή τεκμηρίωση ο πληθωρισμός σε συνδυασμό με την αλλαγή του καταναλωτικού προτύπου και την σημαντική αύξηση της δανειοδότησης των ελληνικών νοικοκυριών καθιστούν εντονότερη την ανεπάρκεια του διαθέσιμου εισοδήματος. Παράλληλα το γεγονός ότι ορισμένα προϊόντα και

¹⁵ Η συνολική δανειακή επιβάρυνση των ελληνικών νοικοκυριών τον Αύγουστο του 2004 ανήλθε σε 58.576,2 εκ. €, από τα οποία 37.850,0 εκ. € αφορούσαν στεγαστικά δάνεια, 19.245,1 εκ. € καταναλωτικά δάνεια (7.261,8 εκ. € μέσω πιστωτικών καρτών, 3.695,2 εκ. € με δικαιολογητικά, 8.288,1 εκ. € ως προσωπικά δάνεια) και 1.481,1 εκ. € λοιπά δάνεια, έναντι μόλις 16.969,7 εκ. € στο τέλος του 2000, από τα οποία 11.271,8 εκ. € αφορούσαν στεγαστικά δάνεια, 5.511,4 εκ. € καταναλωτικά δάνεια (2.290,2 εκ. € μέσω πιστωτικών καρτών, 1.448,3 εκ. € με δικαιολογητικά, 1.772,9 εκ. € ως προσωπικά δάνεια) και 186,5 εκ. € λοιπά δάνεια.

υπηρεσίες καθημερινής χρήσης ακρίβησαν υπερβολικά αυξάνουν την ακρίβεια στην αγορά. Η αύξηση του Φ.Π.Α το Μάρτιο του 2005 κατά μία ποσοστιαία μονάδα (από 18% σε 19%) σε συνδυασμό με την μη αναπροσαρμογή του αφορολόγητου ορίου και της φορολογικής κλίμακας των φυσικών προσώπων θα ενισχύσουν ακόμα περαιτέρω την ακρίβεια.

4. Γενεσιουργές Αιτίες της Ακρίβειας

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένα, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα είναι υψηλότερος του ευρωπαϊκού μέσου όρου, περίπου κατά 1-1,5 ποσοστιαία μονάδα καθ' όλη την περίοδο συμμετοχής στην ΟΝΕ. Ο υψηλότερος πληθωρισμός σε συνάρτηση με τις λοιπές οικονομικές μεταβλητές που εξετάστηκαν οδηγούν στην πιστοποίηση συνθηκών ακρίβειας στην ελληνική αγορά.

Η ελληνική οικονομία υστερεί έναντι των ευρωπαϊκών όσον αφορά τις συνθήκες λειτουργίας των αγορών αγαθών και υπηρεσιών όπου διαπιστώνονται φαινόμενα **ατελούς ανταγωνισμού με την παρουσία ολιγοπωλιακών ή μονοπωλιακών καταστάσεων**. Το γεγονός ότι δεν λειτουργούν ανταγωνιστικά κρίσιμες εγχώριες αγορές, όπως για παράδειγμα η αγορά καυσίμων ή η αγορά νωπών οπωροκηπευτικών, έχει ως αποτέλεσμα να καταγράφονται σημαντικές αυξήσεις τιμών σε περιπτώσεις δυσμενών εσωτερικών ή εξωτερικών διαταραχών.

Αλλά και πολλές υπηρεσίες και αγαθά δημόσιου χαρακτήρα που παρέχονται από το κράτος ή από εταιρίες που εποπτεύονται από αυτό (ΔΕΚΟ που λειτουργούν σε μη απελευθερωμένες αγορές, δημοτικές επιχειρήσεις-δημοτικά τέλη κλπ.) τιμολογούνται μη ορθολογικά και προσφέρονται σε πολύ υψηλές τιμές ή υπόκεινται σε αυξήσεις που δεν συμβαδίζουν (υπερκαλύπτουν) με το επίπεδο του πληθωρισμού.

Σε πολλές περιπτώσεις τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ότι οι ρυθμοί ανόδου των τιμών καταναλωτή και των τιμών χονδρικής πώλησης για την ίδια περίπου κατηγορία αγαθών διαφέρουν σημαντικά. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει μη ικανοποιητική λειτουργία της αγοράς στον τομέα του λιανικού εμπορίου.

Η ύπαρξη μη ανταγωνιστικών συνθηκών εκφράζεται και με κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, ή με συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ των πωλητών σε ολιγοπωλιακές αγορές¹⁶, πρακτικές οι οποίες επιβαρύνουν την ακρίβεια. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού δεν έχει πείσει ότι διερευνά αποτελεσματικά φαινόμενα εναρμονισμένων πρακτικών, ενώ σε πολλές περιπτώσεις δεν έχει αποσαφηνιστεί το

¹⁶ Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία το 2004 συνεχίστηκε η διεύρυνση των περιθωρίων κέρδους που είχε αρχίσει το 2003 μετά από μείωση κατά τη διετία 2001-2002. Αύξηση των περιθωρίων κέρδους σημειώθηκε στο λιανικό και το χονδρικό εμπόριο καθώς και σε κλάδους καταναλωτικών αγαθών (ειδών διατροφής, ποτών καπνού, επίπλων, εκδόσεων).

καθεστώς που διέπει τις σχέσεις της με άλλες ανεξάρτητες αρχές¹⁷. Σε περιπτώσεις όπου έγιναν καταγγελίες οι αποφάσεις της Επιτροπής Ανταγωνισμού ήρθαν με μεγάλη χρονική καθυστέρηση.

Επίσης η έξαρση της ακρίβειας στην ελληνική αγορά μπορεί να αποδοθεί και σε συγκυριακούς λόγους όπως:

- **Η εισαγωγή του ευρώ και οι στρογγυλοποιήσεις που το συνόδευσαν**

Η εισαγωγή του ευρώ οδήγησε τους πρώτους μήνες του 2002 σε στρογγυλοποιήσεις προς τα πάνω. Ταυτόχρονα η αύξηση του κόστους κυρίως λόγω προσαρμογής των επιχειρήσεων στο νέο σύστημα νομισματικής μονάδας οδήγησε σε επιπρόσθετες αυξήσεις των τιμών. Η αυξητική συμβολή των δύο αυτών παραγόντων στον ετήσιο ρυθμό πληθωρισμού του έτους 2002 εκτιμήθηκε στο 0,5 της ποσοστιαίας μονάδας. Παρά το γεγονός αυτό σε δημοσκόπηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία δημοσιεύτηκε το Δεκέμβριο του 2004 αποκαλύπτεται ότι σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα) το κοινό θεωρεί ότι η εισαγωγή του ευρώ ενεθάρρυνε σε μεγάλο βαθμό την αύξηση των τιμών¹⁸.

Έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις γιατί υφίσταται αυτή η διαφορά μεταξύ της αντίληψης των καταναλωτών για την ακρίβεια και της πραγματικής επίπτωσης που είχε η εισαγωγή του ευρώ. Μια από αυτές ερμηνεύει αυτή τη διαφορά με βάση ψυχολογικούς παράγοντες και το γεγονός ότι ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού εξακολουθεί να πραγματοποιεί υπολογισμούς με βάση το εθνικό νόμισμα¹⁹. Έτσι, η σύγκριση γίνεται μεταξύ της τιμής που ίσχυε κατά την ημερομηνία μετάβασης στο απελθόν εθνικό νόμισμα και η οποία πάγωσε και της τιμής σε ευρώ η οποία μεταβάλλεται.

Μια άλλη προσέγγιση για το ίδιο θέμα, που όμως δεν τεκμηριώνεται από τα ποσοτικά στοιχεία, αποδίδει την ακρίβεια που δημιουργήθηκε μετά την εισαγωγή του ευρώ σε μια γενική αύξηση του επιπέδου των τιμών. Η αύξηση αυτή δεν συνοδεύτηκε από

¹⁷ Σχετικά με την Επιτροπή Ανταγωνισμού και το ρόλο της βλέπε: Μυλωνάς Π., και Παπακωνσταντίνου Γ., (2002) «Μεταρρύθμιση της αγοράς προϊόντων στην Ελλάδα: προτεραιότητες πολιτικής και προοπτικές» στο Οικονομικές Επιδόσεις και Προοπτικές της Ελλάδος, Bryant R., Γκαργκάνας Ν., και Ταβλός Γ., Τράπεζα της Ελλάδος και Τράπεζα της Ελλάδος (2004) Ενδιάμεση Έκθεση για τη Νομισματική Πολιτική, Οκτώβριος.

¹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2004), The euro, three years later, Flash Eurobarometer 165, December

¹⁹ Mastrobuoni G. (2004), The effect of the euro conversion on prices and price perceptions, CEPS, Working Paper, No 101, September.

ισοδύναμη αύξηση του εισοδήματος ώστε να διατηρηθεί ανέπαφη η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών. Το αποτέλεσμα ήταν ο πολίτης να υποστεί τις ίδιες συνέπειες που υφίσταται από μια περικοπή του ονομαστικού του μισθού ή από μια εφάπαξ αύξηση της φορολόγησης του εισοδήματος του. Έτσι, ενώ το επίπεδο των τιμών μεταβάλλεται σε ετήσια βάση περίπου κατά 3% μετά το 2002, χαμηλός σχετικά με το ιστορικό παρελθόν πληθωρισμός, η εφάπαξ απώλεια της αγοραστικής δύναμης που προκλήθηκε από τη γενική ανατίμηση οδήγησε σε μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών.

- **Η επιβάρυνση από τις ανατιμήσεις στα καύσιμα**

Η διεθνής άνοδος της τιμής πετρελαίου ευθύνεται σε σημαντικό βαθμό για την ακρίβεια αφού η οικονομική δραστηριότητα σε μεγάλο βαθμό επηρεάζεται από το κόστος της ενέργειας. Όσον αφορά τον αντίκτυπο της ανόδου της τιμής του πετρελαίου στις τιμές πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ άμεσων, έμμεσων και δευτερογενών επιδράσεων: Η αύξηση της τιμής του πετρελαίου ασκεί άμεση επίδραση στον δείκτη τιμών καταναλωτή μέσω των τιμών για τα ενεργοβόρα αγαθά. Πέρα από τις άμεσες επιδράσεις υπάρχουν και έμμεσες επιδράσεις καθώς επηρεάζονται και οι τιμές άλλων αγαθών και υπηρεσιών μέσω της αύξησης του κόστους των ενεργειακών εισροών. Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει σε γενικότερη άνοδο των τιμών, υπό την προϋπόθεση ότι τα περιθώρια κέρδους δεν θα μειωθούν.

Η ελληνική οικονομία είναι περισσότερο ευαίσθητη στις διακυμάνσεις της τιμής του πετρελαίου έναντι των υπολοίπων οικονομιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁰. Ειδικότερα για την Ελλάδα που χαρακτηρίζεται από μεγάλη ενεργειακή εξάρτηση η αυξητική πορεία της τιμής του πετρελαίου οδηγεί σε ταχύτερη αύξηση των τιμών εγχώρια από ότι σε άλλες χώρες της Ε.Ε.

Υπολογίζεται ότι μια αύξηση της τιμής του αργού πετρελαίου σε ευρώ κατά 10% μπορεί να οδηγήσει άμεσα σε αύξηση του ΔΤΚ έως 0,19% εφόσον άλλοι παράγοντες όπως το κόστος διύλισης ή τα περιθώρια κέρδους παραμείνουν αμετάβλητοι²¹. Στη

²⁰ Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat για το έτος 2002, η εγχώρια κατανάλωση ενέργειας, εκφραζόμενη σε ισοδύναμα πετρελαίου ανά μονάδα ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, είναι στην Ελλάδα κατά 35% υψηλότερη από ότι στην Ε.Ε., γεγονός που υποδηλώνει μικρότερη αποτελεσματικότητα στην χρήση των ενεργειακών πόρων.

²¹ Τράπεζα της Ελλάδος (2005), Νομισματική Πολιτική 2004-2005, σελ. 55.

ζώνη του ευρώ η ίδια αύξηση της τιμής του αργού πετρελαίου οδηγεί σε αύξηση του πληθωρισμού περίπου κατά 0,1 της εκατοστιαίας μονάδας²².

• Η επιβάρυνση από τη μη αποτελεσματική λειτουργία και την μη ορθολογική τιμολογιακή πολιτική δημόσιων φορέων.

Είναι γνωστό ότι οι δυσλειτουργίες του δημόσιου τομέα δημιουργούν στρεβλώσεις στην αγορά όπως επίσης και πρόσθετα κόστη στις επιχειρήσεις τα οποία μετακυλίσονται στον τελικό καταναλωτή. Επίσης, σε πολλές οι περιπτώσεις η τιμολόγηση των υπηρεσιών ή των «προϊόντων» που παρέχονται από τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι αυθαίρετη και δεν συμβαδίζει με τα μεγέθη του πληθωρισμού με αποτέλεσμα να επιβαρύνει δυσανάλογα τους τοπικούς χρήστες και να δημιουργεί φαινόμενα ακρίβειας.

²² Αυτό σημαίνει ότι οι έμμεσες επιδράσεις στις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών από μια μεταβολή της τιμής του πετρελαίου είναι στην Ελλάδα μεγαλύτερες από ότι στην Ε.Ε. Γιατί οι άμεσες επιδράσεις είναι μικρότερες εφόσον οι δαπάνες των νοικοκυριών για ενέργεια αποτελούν μικρότερο ποσοστό της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών στην Ελλάδα από ότι στην ζώνη του ευρώ (Τράπεζα της Ελλάδος, 2003, Ενδιάμεση Έκθεση για τη Νομισματική Πολιτική, Οκτώβριος).

5. Πολιτικές για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ακρίβειας

5.1. Πολιτικές οι οποίες έχουν μέχρι σήμερα εφαρμοσθεί

Η οικονομική θεωρία και πρακτική προτείνουν σειρά μέτρων για την καταπολέμηση των πληθωριστικών τάσεων σε μια οικονομία ανάλογα με τα αίτια που τις προκαλούν. Το κύριο πρόβλημα δεν είναι η καταπολέμηση αυτή καθαυτή του πληθωρισμού, αλλά πως αυτή θα γίνει χωρίς μεγάλες αρνητικές επιδράσεις σε άλλα βασικά μεγέθη της οικονομίας, όπως είναι η απασχόληση, το επίπεδο των μισθών και η παραγωγή. Η ελληνική εμπειρία, εξαιτίας των υψηλών ρυθμών πληθωρισμού που επικράτησαν στη χώρα μας τα τελευταία 30 περίπου χρόνια (πλησίασε ακόμα και το 24% το 1974) είναι πλούσια σε μέτρα καταπολέμησης. Βέβαια οι προσπάθειες συγκράτησης και περαιτέρω μείωσης των τιμών θα πρέπει να συνεχισθούν και να ενταθούν ώστε να επιτευχθεί η επιθυμητή σύγκλιση με τις λοιπές χώρες της Ε.Ε. **Αναλυτικότερα τα επιμέρους αντιπληθωριστικά μέτρα τα οποία έχουν μέχρι σήμερα εφαρμοσθεί μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες πολιτικών:**

i) Πολιτικές Επηρεασμού της Υπερβάλλουσας Ζήτησης

Σε πολλές περιπτώσεις κατά το παρελθόν η υπερβάλλουσα ζήτηση στην οικονομία επιχειρήθηκε να συγκρατηθεί βραχυχρόνια με συστατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική και συγκεκριμένα με μείωση των κρατικών δαπανών και της προσφοράς χρήματος. Υπενθυμίζεται ότι σήμερα η νομισματική πολιτική διαμορφώνεται σε επίπεδο ευρωζώνης και δεν λαμβάνει υπόψη τις εξελίξεις στις επιμέρους χώρες.

ii) Πολιτικές Επηρεασμού της Προσφοράς

Για τη μείωση του χάσματος μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην οικονομία ελήφθησαν μέτρα τα οποία ενίσχυσαν την προσφορά. Τέτοια μέτρα είναι η αναβάθμιση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, μέσω της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, η οποία οδηγεί σε βελτίωση της παραγωγικότητας και των αμοιβών. Η παροχή φορολογικών κινήτρων για επενδύσεις εκσυγχρονισμού στις επιχειρήσεις τα οποία οδηγούν σε αύξηση των επενδύσεων και βελτίωση του τεχνολογικού επιπέδου τους. Τέλος, η βελτίωση των υποδομών η οποία συμβάλλει στην ενεργοποίηση του ιδιωτικού κεφαλαίου και σε περαιτέρω αύξηση της παραγωγικότητας του ιδιωτικού τομέα.

iii) Πολιτικές Καταπολέμησης του Πληθωρισμού Κόστους

Οι πολιτικές καταπολέμησης του πληθωρισμού κόστους συμπεριέλαβαν:

α) Μέτρα αύξησης του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων για τη μείωση των περιθωρίων κέρδους, β) Μέτρα μείωσης της μονοπωλιακής-ολιγοπωλιακής δύναμης ορισμένων φορέων οικονομικής δραστηριότητας, και γ) Μέτρα Βελτίωσης της λειτουργίας επιμέρους αγορών.

Σε διάφορες χρονικές περιόδους εφαρμόστηκαν πολιτικές οι οποίες αποσκοπούσαν στην καταπολέμηση του πληθωρισμού κόστους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η πολιτεία, προκειμένου να συγκρατήσει τις αλυσιδωτές επιπτώσεις της αύξησης των τιμών των καυσίμων προέβη σε μείωση του ειδικού φόρου κατανάλωσης.

Για την αντιμετώπιση μονοπωλιακών-ολιγοπωλιακών φαινομένων στην αγορά λειτουργεί η Επιτροπή Ανταγωνισμού. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού όμως δεν μπόρεσε μέχρι σήμερα να εμποδίσει την υιοθέτηση των εναρμονισμένων πρακτικών, ούτε την συγκέντρωση δύναμης σε διάφορες αγορές καθώς σε πολλές περιπτώσεις δεν εφαρμόζεται η αντιμονοπωλιακή νομοθεσία.

iv) Μέτρα Ελέγχου Τιμών

Η πολιτεία προσπάθησε να ελέγξει τις τιμές είτε μέσω συνεργασίας (συμφωνιών κυρίων) ή με πάγωμα τιμών, χωρίς όμως να πετύχει να μειώσει δραστικά τον ρυθμό μεταβολής των τιμών. Χαρακτηριστικό πρώτο παράδειγμα αυτής της πολιτικής ήταν οι «συμφωνίες κυρίων» μεταξύ κυβέρνησης και παραγωγικών τάξεων προκειμένου να υπάρξει συγκράτηση των τιμών, οι οποίες όμως απέδωσαν μόνο βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα.

Δεύτερο παράδειγμα αποτελεί ο έλεγχος της αύξησης των ενοικίων. Στην περίπτωση αυτή, η ανεπάρκεια επιβολής αυτού του μέτρου εξαιτίας της μη συμμόρφωσης των συμβαλλομένων μερών (μισθωτές – εκμισθωτές) δεν έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Τρίτο παράδειγμα ήταν το μέτρο του ελέγχου των τιμών στην περίπτωση που η επιχείρηση για να αυξήσει την τιμή του προϊόντος της έπρεπε να λάβει άδεια από το Υπουργείο Ανάπτυξης (Εμπορίου) μετά από υποβολή λεπτομερούς κοστολογικής ανάλυσης.

Όλα τα προαναφερόμενα μέτρα είχαν προσωρινό χαρακτήρα και περιορισμένο βαθμό αποτελεσματικότητας.

ν) Λοιπά Μέτρα και Μηχανισμοί Πρόληψης

Επειδή με τις προαναφερόμενες πολιτικές δεν οδηγηθήκαμε σε επιθυμητά αποτελέσματα, τουλάχιστον μακροχρόνια, άρχισαν τα τελευταία χρόνια να δοκιμάζονται νέοι μηχανισμοί παρέμβασης και ελέγχου των τιμών. Οι μηχανισμοί αυτοί είχαν ως κεντρικό σημείο αναφοράς την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του καταναλωτή. Μέχρι σήμερα, φαίνεται ότι οι μηχανισμοί αυτοί δεν έχουν «περάσει» στον καταναλωτή και αυτό εξηγεί, μέχρι ένα βαθμό, γιατί δεν έχουν αποδώσει τα αναμενόμενα, όπως έγινε σε άλλες χώρες. Αναλυτικά τέτοιοι μηχανισμοί είναι:

Α. Το Παρατηρητήριο Τιμών το οποίο έχει ως στόχο να ενημερώσει τον καταναλωτή για τις τιμές που ισχύουν στην αγορά για να αναζητήσει καλύτερες τιμές. Το μέτρο δεν έχει αποδώσει εξαιτίας της ελλιπούς ενημέρωσης και των δυσκολιών πρόσβασης σε αυτό.

Β. Το ηλεκτρονικό εμπόριο το οποίο μπορεί να συμβάλλει στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, απαιτεί όμως εξοικείωση του καταναλωτή με το διαδίκτυο. Στην Ελλάδα ο βαθμός ηλεκτρονικής δικτύωσης των νοικοκυριών είναι ιδιαίτερα χαμηλός συγκριτικά με τις λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες, ενώ ακόμα δεν έχει επιλυθεί αποτελεσματικά το ζήτημα της ασφάλειας των συναλλαγών και της πιστοποίησης όσων διαθέτουν τα προϊόντα τους ηλεκτρονικά..

Γ. Το κίνημα των καταναλωτών το οποίο έχει σαν στόχο να ευαισθητοποιήσει τον καταναλωτή και να τον πείσει να συμμετάσχει στην προσπάθεια καταπολέμησης του πληθωρισμού με διάφορους τρόπους. Οι φορείς που έχουν αναλάβει αυτό το έργο, παρά τις σημαντικές προσπάθειες που έχουν καταβάλλει δεν κατάφεραν μέχρι σήμερα να ευαισθητοποιήσουν στον επιθυμητό βαθμό τον καταναλωτή.

5.2. Προτάσεις της Ο.Κ.Ε.

Όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια ο ρυθμός «σύγκλισης των τιμών» με την Ε.Ε. επιταχύνεται, ενώ το επίπεδο των μισθών στην Ελλάδα αποκλίνει ακόμα σημαντικά συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Μεγάλο μέρος της αυξημένης ζήτησης η οποία στηρίχθηκε στη δημοσιονομική επέκταση, στις κοινοτικές εισροές και στην επέκταση της καταναλωτικής πίστης και του κόστους του χρήματος στα ελληνικά νοικοκυριά δημιούργησε πληθωριστικές πιέσεις στην ελληνική οικονομία υψηλότερες του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Σημαντικές μεταβολές υπέστη και το καταναλωτικό πρότυπο των Ελλήνων οι οποίες μετέτρεψαν σε ανελαστικές τις δαπάνες για προϊόντα που μέχρι πρότινος ήταν αντικείμενο περιορισμένης ζήτησης και αύξησαν σε μεγάλο βαθμό τις τιμές τους.

Η ακρίβεια επομένως πλήττει όλο και μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών νοικοκυριών, εικόνα η οποία δεν προβλέπεται να αντιστραφεί.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή στη βάση της διερεύνησης του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου παρεμβάσεων στην αγορά και των αδυναμιών που διαπιστώθηκαν προτείνει ως απαραίτητα μέτρα για να αντιμετωπισθεί η ακρίβεια, να συγκρατηθούν οι τιμές και να αντιμετωπισθούν τα φαινόμενα κερδοσκοπίας τα ακόλουθα:

Α) Διασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά υπηρεσιών με κύρια ζητούμενα την ποσοτική και ποιοτική επάρκεια και τις ανταγωνιστικές τιμές (απελευθέρωση της παραγωγής αλλά διατήρηση της διαχείρισης των δικτύων υπό κρατικό έλεγχο στην αγορά ενέργειας, τηλεπικοινωνιών και μεταφορών και σε όλο το φάσμα των υπηρεσιών που σχετίζονται με αυτές με διαχειριστικές επιλογές που συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση του κόστους και στην βελτιστοποίηση των παρεχομένων υπηρεσιών). Θα πρέπει να επιδιωχθεί ενίσχυση της αποτελεσματικότητας μέσω του εξορθολογισμού του κόστους λειτουργίας τους.

Η περαιτέρω απελευθέρωση των υπηρεσιών κρίνεται απαραίτητη με βασικές προϋποθέσεις την εκτίμηση του κόστους συμμόρφωσης προς τις επιταγές της ενιαίας αγοράς και τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Σε κάθε περίπτωση οι διαδικασίες απελευθέρωσης δεν πρέπει να οδηγήσουν σε απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων και σε υποβάθμιση της ποιότητας –και της προσβασιμότητας– των υπηρεσιών γενικού δημοσίου συμφέροντος.

Τέλος, στις περιπτώσεις αυθαίρετης τιμολόγησης υπηρεσιών από τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης όπως δημοτικές επιχειρήσεις και δημοτικά τέλη η Πολιτεία οφείλει να ασκεί τον εποπτικό της ρόλο.

Β) Ενίσχυση της λειτουργίας της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Είναι πλέον εμφανής η ανάγκη ουσιαστικής λειτουργίας της Επιτροπής Ανταγωνισμού καθώς μέχρι σήμερα δεν έχουν αντιμετωπισθεί έγκαιρα και αποτελεσματικά πολλά φαινόμενα κατάχρησης μονοπωλιακής ή ολιγοπωλιακής θέσης από επιχειρήσεις. Απαιτείται επομένως άμεσα να ενισχυθούν οι αρμοδιότητες και η αυτόνομη λειτουργία της Επιτροπής, να διαμορφωθεί κατάλληλα η σύνθεση της και να στελεχωθεί με επαρκές και κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό²³.

Γ) Βελτίωση του δικτύου διάθεσης των αγροτικών προϊόντων.

Ιδιαίτερα προβληματική είναι η διακίνηση-διάθεση των αγροτικών προϊόντων στη χώρα μας. Το κύκλωμα διακίνησης λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να υφίσταται σημαντική διαφορά μεταξύ του κόστους και της τιμής που διατίθενται στον τελικό καταναλωτή. Παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα δεν έγινε δυνατή η καταπολέμηση αυτού του φαινομένου. Κρίνεται επομένως επιβεβλημένη η ενθάρρυνση της λειτουργίας δομών συμπεριλαμβανομένων των αγροτικών συνεταιρισμών που να μπορούν να διακινούν αποτελεσματικά την παραγωγή και να τροφοδοτούν την αγορά με κανονική ροή και χωρίς υπερβολικές επιβαρύνσεις τιμών.

Δ) Σαφήνεια - Ακρίβεια της Νομοθεσίας και Εκτίμηση της Επίδρασης στον Πληθωρισμό των Μέτρων που λαμβάνονται

Απαραίτητη προϋπόθεση για να έχουν οι νομοθετικές ρυθμίσεις τα αναμενόμενα αποτελέσματα είναι η σαφήνεια και η ακρίβεια του περιεχομένου τους ώστε να μην υπάρχουν περιθώρια καταστρατήγησης.

Προτού υιοθετηθεί ένα μέτρο πολιτικής πρέπει να εκτιμώνται οι επιπτώσεις του στον πληθωρισμό. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η πρόσφατη αύξηση του συντελεστή Φ.Π.Α.

Ε) Ενίσχυση της καταναλωτικής συνείδησης και των νέων μορφών εμπορίου
Επιβάλλεται να γίνει συστηματική προσπάθεια τόσο από την Πολιτεία όσο και από τους φορείς, για την ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση και την ενεργοποίηση των

²³ Βλ. Γνώμη ΟΚΕ Νο 121, «Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν.703/1997 περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού», Νοέμβριος 2004.

καταναλωτών απέναντι σε φαινόμενα κερδοσκοπίας και μη τήρησης των προδιαγραφών ασφαλείας και υγιεινής. Προς την κατεύθυνση αυτή κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη διαφάνειας στη κοστολόγηση των προϊόντων και υπηρεσιών.

Επίσης απαιτείται η λήψη μέτρων για τη βελτίωση του επιπέδου ασφάλειας των ηλεκτρονικών συναλλαγών ώστε να ενισχυθεί το ηλεκτρονικό εμπόριο και ο βαθμός ηλεκτρονικής δικτύωσης των ελληνικών νοικοκυριών.

ΣΤ) Μετατροπή του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας.

Βασικό στοιχείο αποδοχής όλων των ερευνών που αφορούν τα ζητήματα της ακρίβειας αλλά και γενικότερα όλα τα θέματα μέγιστου κοινωνικού ενδιαφέροντος είναι η αξιοπιστία των στατιστικών στοιχείων. Προς την κατεύθυνση αυτή η ΟΚΕ προτείνει να εξετασθεί η δυνατότητα μετατροπής της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας σε ανεξάρτητο Δημόσιο Οργανισμό με διαδικασίες κοινωνικού ελέγχου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας α : Σύγκριση Δ.Τ.Κ. (Ε.Σ.Υ.Ε.) και Ε.Δ.Τ.Κ. (Eurostat) για την Ελλάδα

Έτος	Δ.Τ.Κ.	Ε.Δ.Τ.Κ.	Διαφορά
1999	2,6%	2,1%	0,5%
2000	3,2%	2,9%	0,3%
2001	3,4%	3,7%	-0,3%
2002	3,6%	3,9%	-0,3%
2003	3,5%	3,4%	0,1%
2004	2,9%	3,0%	-0,1%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Eurostat

Πίνακας β: Ο Ε.Δ.Τ.Κ. στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χώρα	Αύγουστος 2005/2004	Ιούλιος 2005/2004	Ιούνιος 2005/2004	Μάιος 2005/2004
Αυστρία	1,9%	2,1%	2,0%	2,0%
Βέλγιο	2,9%	2,7%	2,7%	2,3%
Γαλλία	2,0%	1,8%	1,8%	1,7%
Γερμανία	1,9%	1,9%	1,8%	1,6%
Δανία	2,3%	1,9%	1,7%	1,3%
Ελλάδα	3,6%	3,9%	3,2%	3,2%
Ηνωμένο Βασίλειο	2,4%	2,3%	2,0%	1,9%
Ιρλανδία	2,1%	2,2%	1,9%	2,2%
Ισπανία	3,3%	3,3%	3,2%	3,0%
Ιταλία	2,2%	2,2%	2,2%	2,3%
Λουξεμβούργο	4,3%	4,0%	3,2%	3,7%
Ολλανδία	1,6%	1,5%	1,5%	1,1%
Πορτογαλία	2,5%	1,9%	0,6%	1,8%
Σουηδία	1,0%	0,7%	0,8%	0,2%
Φιλανδία	1,0%	0,9%	1,0%	0,6%
Εσθονία	4,2%	3,9%	3,2%	2,9%
Λετονία	6,3%	6,3%	6,6%	6,5%
Λιθουανία	2,3%	1,9%	2,0%	1,9%
Κύπρος	1,5%	1,3%	1,5%	2,0%
Μάλτα	2,5%	1,7%	2,1%	2,4%
Ουγγαρία	3,5%	3,6%	3,7%	3,5%
Πολωνία	1,8%	1,5%	1,4%	2,2%
Σλοβακία	2,1%	2,0%	2,5%	2,3%
Σλοβενία	1,8%	2,05	1,7%	2,1%
Τσεχία	1,4%	1,4%	1,3%	0,9%
Ευρωζώνη	2,2%	2,2%	2,1%	2,0%
Ευρωπαϊκή Ένωση	2,2%	2,1%	2,0%	2,0%

Πηγή: Eurostat

